

Ministerie van Defensie

Afwijkings- rapportage

t.o.v. Defensie
Projectenoverzicht 2021

Inhoudsopgave

Voorwoord	4	Infrastructuur en Vastgoed	24
Inleiding	6	Aanpassing Vastgoed Defensie	25
Opbouw	8	Revitalisering Bernhardkazerne in Amersfoort	26
Defensiebreed materieel	12	IT	27
Defensie Bewakings- en Beveiligingssysteem (DBBS)	13	Grensverleggende IT (GrIT)	28
Defensiebrede Vervanging Operationele Wielvoertuigen (DVOW)	14	Foxtrot Spiral 0 voor 44 bataljonstaakgroep	31
Maritiem materieel	16		
Vervanging 127 mm kanon Luchtverdedigings- en Commandofregatten	17		
Instandhouding Walrusklasse onderzeeboten	18		
Midlife update Zr.Ms. Johan de Witt	19		
Land materieel	20		
Geen landprojecten in deze afwijkingsrapportage	21		
Lucht materieel	22		
Vervanging Medium Power Radars in Wier en Nieuw Milligen	23		

Voorwoord

Een wereld met veranderende machtsverhoudingen en instabiliteit in en rond Europa vraagt om een actievere bescherming van onze veiligheid. Het kabinet investeert daarom verder in modern en technologisch hoogwaardig defensiematerieel, inclusief digitalisering en innovatie. Het uitgangspunt daarbij blijft een veelzijdig inzetbare krijgsmacht die in staat is uitvoering te geven aan haar grondwettelijke taken, waarbij de eigen en bondgenootschappelijke verdediging steeds belangrijker is geworden. Hierbij werken wij samen met onze internationale strategische partners, zoals Duitsland en België en met nationale partners zoals industrie en kennisinstellingen. Zo vergroten we de gezamenlijke slagkracht en interoperabiliteit. Niet alleen de veranderende veiligheidsomgeving leidt tot uitdagingen. Het jaar 2021 stond net als 2020 in het teken van de COVID-19 pandemie, die zorgde voor vertragingen bij de leveringen door de industrie. Maar ook de Defensie-organisatie zelf had te maken met de gevolgen van de pandemie op de voortgang van projecten.

Ondanks COVID-19 nemen de investeringsverplichtingen jaar op jaar gestaag toe en de investeringsquote (de totale investeringsuitgaven afgezet

tegen de totale uitgaven) toont eveneens een stijgende lijn. In 2021 was de investeringsquote 24,9% van de totale begroting en het vijfjaarsgemiddelde kwam voor het tweede jaar op rij boven de 20% uit. Daarmee voldoen we volgens de Nederlandse berekeningswijze aan de NAVO-eis van 20%. Ook is het aantal projecten in onderzoek of realisatie in de afgelopen jaren flink gestegen: in het Defensie Projectenoverzicht (DPO) van 2021 waren 109 materieelprojecten opgenomen, tegen 88 in 2018.

Deze nieuwe projecten leveren een belangrijke bijdrage aan het herstel en de modernisering van de krijgsmacht. In het streven naar een toekomstbestendige krijgsmacht -zoals in de Defensienota 2022 uitgewerkt wordt- zal het aantal projecten in uitvoering blijven toenemen. Daarbij kijkt Defensie ook naar welke stappen versneld gezet kunnen worden binnen de mogelijkheden van het Defensie Materieel Proces en de eigen capaciteit. Dat is hard nodig voor de operationele inzet en veiligheid van onze mensen. Projecten hebben veelal een looptijd van meerdere jaren. Inmiddels zijn bij steeds meer projecten die in de vorige kabinetsperiode zijn gestart, de contracten gesloten. De realisatie op investeringen bedroeg in

2017 nog € 1.441 miljoen. Ten tijde van de Defensienota 2018 heeft Defensie extra middelen ontvangen. In deze tijd heeft zich dit vertaald naar een realisatie op investeringen in 2021 van € 2.716 miljoen: een stijging in drie jaar tijd van bijna 90%.

Daarnaast is de voorspelbaarheid en schokbestendigheid van de materieelbegroting verbeterd door het instellen van een Defensiematerieelbegrotingsfonds. De informatievoorziening is verbeterd en meer integraal gemaakt door naast materieelprojecten ook vastgoed- en IT-projecten op te nemen in het DPO en de bijbehorende DPO-afwijkingsrapportage.

Ook in 2021 heeft Defensie tientallen nieuwe projecten gestart, waaronder projecten met een omvang van meer dan € 25 miljoen die vallen onder de afspraken met de Tweede Kamer van het Defensie Materieel Proces (Kamerstuk 27 830 nr. 197 van 3 februari 2017). Voorbeelden hiervan zijn nieuwe patrouillevoertuigen voor het Korps Mariniers, de uitbreiding van de Role 2 medische faciliteiten, de *Midlife Update* (MLU) van de *Oceangoing Patrol Vessels* (OPV's), de vervanging van de tactische luchttransportcapaciteit en de MLU van de gehele Bushmaster-vloot.

Voor reeds lopende projecten zijn meerdere contracten getekend, zowel voor de levering van nieuw materieel en uitrusting als voor projecten die de technische en operationele levensduur van wapensystemen verlengen. Het betreft onder andere contracten voor de MLU van het Landing Platform Dock (LPD) Zr.Ms. Johan de Witt, voor de MLU van het CV90 pantserinfanterie-gevechtsvoertuig en het contract voor de aanschaf van het nieuwe 81mm mortiersysteem voor grondgebonden vuursteun.

De investeringen van afgelopen jaren hebben in 2021 tot concrete resultaten geleid. Zo zijn inmiddels alle veertien nieuwe Chinook transporthelikopters afgeleverd en is het vijfde Airbus A330 MRTT-toestel voor luchttransport en bijtanken in de lucht overgedragen. Daarnaast is in 2021 het 24e F-35 jachtvliegtuig aan Nederland geleverd. Tot slot zijn nieuwe brugleggende tanks voor betere mobiliteit op de grond aan Nederland overgedragen, en is de eerste gespecialiseerde Bushmaster voor gewondentransport na modificatie in Nederland aangekomen.

Als keerzijde bij deze successen heeft Defensie ook knelpunten op materieelgebied. Zo leidt schaarste

aan grondstoffen bijvoorbeeld tot een lagere productie- en uitleversnelheid van materieel en voorraden en kunnen de wereldwijde tekorten aan chips tot langere levertijden leiden. Ook laten prijsstijgingen voor bouwmaterialen als staal, hout en isolatiematerialen zich voelen bij lopende en toekomstige materieel- en vastgoedprojecten. Knelpunten doen zich ook voor in de instandhouding van ons materieel. Door de groei van het investeringsbudget in de afgelopen jaren en de oplopende levensduur van de wapensystemen is de behoefte aan materiële instandhouding toegenomen. Omdat vrije financiële ruimte de vorige jaren nog ontbrak is Defensie o.a. verder ingeteerd op de beschikbare voorraad reservedelen. Dit vraagt verdere investeringen voor de noodzakelijke capaciteit in de materieel-logistieke keten, het verhogen en in stand houden van de beschikbaarheid van reservedelen, en voor investeringen in ondersteunende systemen en middelen.

Het langer doorvaren, -vliegen en -rijden met oudere systemen brengt complexe uitdagingen met zich mee. De Luchtverdedigings- en Commandofregatten (LC-fregatten) zijn hiervan een goed voorbeeld. Bij deze

fregatten lopen meerdere projecten om de slagkracht te vergroten en de operationele relevantie op orde te houden. Het is zaak dat deze projecten in de tijdplanning zo goed mogelijk op elkaar en op de reguliere onderhoudsplanning aansluiten om de inzetbaarheid van de klasse op het gewenste niveau te houden. Al enkele jaren loopt er een instandhoudingsprogramma voor deze fregatten. Ook worden op deze fregatten nieuwe SMART-L radars geplaatst. In 2018 zijn er bovendien verschillende projecten gestart die voor dit type fregatten relevant zijn: de vervanging van het 127 mm kanon en het *surface-to-surface missile*, het *softkill* torpedo defensiesysteem en de integratie van de ESSM Block 2 luchtdoelraketten.

Gebleken is dat het totaal aan werkzaamheden van al deze projecten niet meer past binnen de reguliere onderhoudsperiode van gemiddeld een jaar. Een langere onderhoudsperiode is nodig. Om te zorgen dat voldoende fregatten beschikbaar zijn voor inzet, overlappen de onderhoudsperiodes van de verschillende fregatten elkaar zo min mogelijk. Het gevolg is dat het project voor de vervanging van het 127 mm kanon in totaal drie jaar meer tijd in beslag neemt voor de uitvoering.

Deze afwijkingsrapportage geeft een overzicht van 10 projecten waarbij een significante wijziging is opgetreden in product, tijd of geld, ten opzichte van het DPO 2021. In het DPO 2021 waren 109 materieel-, vastgoed- en IT-projecten opgenomen.

DE STAATSECRETARIS VAN DEFENSIE

Christophe van der Maat

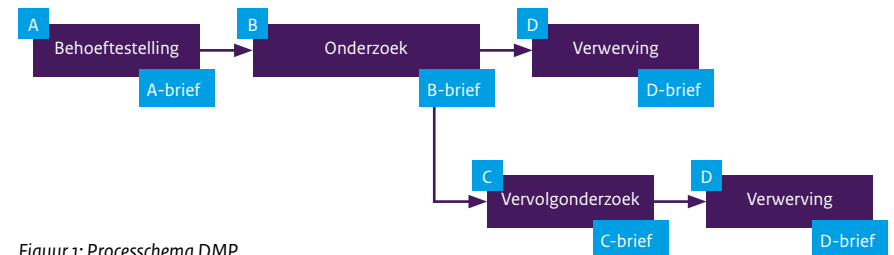
Inleiding

Projecten

Defensie investeert continu in vernieuwing en modernisering van materieel, vastgoed en informatietechnologie (IT). Om de verwerving en uitvoering van investeringsprojecten in goede banen te leiden en ervoor te zorgen dat het defensiegeld zo goed mogelijk wordt besteed, is zorgvuldigheid noodzakelijk. Bij investeringsprojecten voor materieel, vastgoed en wapensysteemgebonden IT, met een budget groter dan € 25 miljoen wordt het Defensie Materieel Proces (DMP) gevolgd. Het markeert politieke besluitvorming en zorgt voor adequate informatievoorziening aan de Tweede Kamer, zodat een goede afweging bij de besluitvorming mogelijk is.

Het DMP bestaat uit meerdere fasen, namelijk: de A-fase (behoeftestellingsfase), de B-fase (onderzoeksfase), eventueel de C-fase (vervolgonderzoeksfase) en de D-fase (verwervingsvoorbereidingsfase). De C-fase is uitsluitend aan de orde als sprake is van een ontwikkeltraject. Na bestudering van de aanbiedingen, toetsing aan de gestelde eisen en onderhandelingen met leveranciers, informeert Defensie met de D-brief de Tweede Kamer over de keuze voor het product of de dienst en de leverancier. Na parlementaire behandeling

zal Defensie de overeenkomst met de leverancier bekrachtigen, waarna Defensie en de leverancier het project verder realiseren.

Figuur 1: Processchema DMP

Investeringsprojecten tussen de € 25 miljoen en € 100 miljoen worden na de A-fase gewoonlijk door de staatssecretaris van Defensie gemandateerd aan de ambtelijke organisatie. Mandatering van projecten van meer dan € 100 miljoen is mogelijk in het geval van eenvoudige, weinig risicovolle en politiek niet gevoelige investeringsprojecten met een grotere financiële omvang. Defensie informeert de Tweede Kamer in de A-brief over het voornemen tot mandateren. Defensie informeert de Tweede Kamer in de A-brief over het voornemen tot mandateren. Bij gemandateerde projecten ontvangt de Tweede Kamer na de A-brief geen DMP-brieven meer, maar blijft de Tweede Kamer geïnformeerd via de

begroting, het jaarverslag, het DPO en de DPO-afwijkingsrapportage. Bij niet-gemandateerde projecten wordt de Tweede Kamer na de A-brief geïnformeerd over het verdere verloop van het proces via de opeenvolgende DMP-brieven. Daarnaast bevat de begroting van het Defensiematerieelbegrotingsfonds informatie over zowel gemandateerde als niet-gemandateerde projecten van meer dan € 100 miljoen.

Bij relatief eenvoudige projecten kan maatwerk worden toegepast door bijvoorbeeld een DMP-fase weg te laten. Dat is bijvoorbeeld aan de orde als in de behoeftestellingsfase geen alternatieven zijn onderkend, waardoor feitelijk de

vervulling van de behoefte al vaststaat. In dergelijke gevallen kan na de A-brief van een niet-gemandateerd project direct de D-fase beginnen. De A-brief wordt in dat geval zoveel mogelijk aangevuld met de relevante informatie die anders in de B-brief zou zijn opgenomen, zoals informatie over risico's en het al dan niet voorhanden zijn van verwervingsalternatieven. Indien sprake is van projectomstandigheden die op verzoek van de Tweede Kamer vallen onder de Regeling Grote Projecten (RGP), volgt na de verwerving en invoering van het materieel een E-fase (evaluatie).

Ook projecten waarbij internationaal wordt samengewerkt, verlopen volgens het DMP. Daarbij kunnen zich situaties voordoen waarbij maatwerk nodig is, bijvoorbeeld omdat de overheid van een partnerland als verwervende instantie optreedt. In dat geval wordt de Tweede Kamer hierover geïnformeerd.

Defensie Projectenoverzicht (DPO) en DPO-afwijkingsrapportage

Het DPO en de DPO-afwijkingsrapportage zijn het resultaat van de ambitie om de rapportages van Defensie meer integraal te maken (Kamerstuk 35 000 X, nr. 68). Met het oog op deze

integraliteit zijn in het DPO ook vastgoed- en IT-projecten weergegeven waarvoor in de komende vijftien jaar uitgaven zijn geraamd. Materieel-, IT- en infrastructurele projecten uit het DPO waarbij een significante afwijking is opgetreden, worden opgenomen in de DPO-afwijkingsrapportage.

Met het DPO geeft Defensie jaarlijks op Prinsjesdag een integraal inzicht aan het parlement in de lopende DMP-projecten. Hoewel niet-wapensysteemgebonden IT-projecten niet het DMP volgen, zijn dergelijke projecten met een projectbudget groter dan € 25 miljoen wel in het DPO en waar nodig de DPO-afwijkingsrapportage opgenomen.

Twee vastgoedprojecten worden wel opgenomen in de begroting van het DMF maar niet in het DPO. Voor de *Design, Build, Finance, Maintain* en *Operate* (DBFMO) projecten Kromhoutkazerne en Nationaal Militair Museum geldt dat een jaarlijkse beschikbaarheidsvergoeding wordt betaald aan het consortium dat deze infrastructuur heeft gebouwd en onderhoudt. De gebouwen van deze projecten zijn echter reeds in gebruik genomen en daarom staan deze projecten niet opgenomen in het DPO. Omdat Defensie vanwege de DBFMO-

constructie op termijn volledig eigenaar wordt van de gebouwen, zijn de projecten wel opgenomen als onderdeel van de investeringen in de begroting van het DMF.

Projecten die door de Tweede Kamer als Groot Project zijn aangemerkt en die volgens hun uitgangspuntennotitie een afzonderlijke rapportage kennen, worden niet opgenomen in het DPO en de DPO-afwijkingsrapportage. Dit geldt momenteel voor de projecten Verwerving F-35 (Kamerstuk 26 488, nr. 448; uitgangspuntennotitie zoals vastgesteld in de VCD-procedurevergadering van 7 maart 2019) en Vervanging Onderzeebootcapaciteit (Kamerstuk 34 225 nr. 28). Ook het project Grensverleggende IT (GrIT) is als Groot Project aangemerkt. Defensie stelt hiervoor momenteel een basisrapportage op. Na de basisrapportage zal Defensie twee keer per jaar een voortgangsrapportage toesturen naar de Kamer. Tot het verschijnen van deze nieuwe rapportagevorm, rapporteert Defensie over dit project via het DPO en de afwijkingsrapportage.

Voor projecten die op basis van het DMP worden uitgevoerd, blijven de reguliere DMP-brieven bestaan. Over de voortgang en eventuele tussentijdse wijzigingen in

projecten als het gaat om product, tijd, geld of als het politieke gevoelige projecten betreft, wordt in het DPO en/of de DPO-afwijkingsrapportage gerapporteerd.

Het DPO wordt jaarlijks met Prinsjesdag aan de Tweede Kamer aangeboden met de begroting van het DMF. De DPO-afwijkingsrapportage wordt tegelijkertijd met het departementaal jaarverslag aangeboden op Verantwoordingsdag. Een totaaloverzicht van financiële afwijkingen ten opzichte van het DMF wordt gecommuniceerd in de eerste en tweede suppletoire begroting. De eerste suppletoire begroting wordt tegelijk met de Voorjaarsnota ingediend en uiterlijk 1 juni gepubliceerd. Het DPO en de DPO-afwijkingsrapportage documenten worden op internet gepubliceerd via: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/>

Opbouw

De DPO-afwijkingsrapportage geeft een overzicht van alle materieel-, IT- en infrastructurele projecten van meer dan € 25 miljoen in onderzoek en realisatie waarbij een significante afwijking is opgetreden. Deze afwijkingsrapportage laat zien welke projecten significant afwijken ten opzichte van de stand van zaken in het DPO van september 2021. De standdatum voor de projectinformatie van deze rapportage is 1 mei 2022.

Een afwijking is significant als:

- er een scopewijziging in kwantiteit van minimaal 10% of een significante scopewijziging in kwaliteit plaatsvindt (product);
- de realisatiedatum (levering van het product) van een project over de grens van het beoogde kalenderjaar heen verschuift (tijd);
- het projectbudget de financiële bandbreedte volgens het DMP overschrijdt (geld);
- het projectbudget 10% afwijkt, met een drempel van € 25 miljoen (geld).

Daarnaast worden afwijkingen in politiek gevoelige projecten gemeld.

De rapportage is opgebouwd uit projectbladen waarin voor dat project de afwijking wordt weergegeven en toegelicht. De projectbladen zijn opgebouwd volgens een vaste indeling. De projecten zijn ingedeeld per operationeel commando, naar defensiebrede toepassingen en IT, of infrastructuur. In de navolgende paragrafen worden de elementen van de projectbladen nader toegelicht.

Projectfasering in DPO en begroting

Projecten waarvan de behoeftestelling bekend is gesteld aan de Tweede Kamer met een A-brief en waarvan de wijze van realisatie wordt onderzocht, bevinden zich in de 'onderzoeksfase'. Na voltooiing van de onderzoeksfase wordt aangevangen met de voorbereidingen voor de contractuele verplichting(en) in de 'realisatiefase'. Op het moment dat de commerciële betrouwbaarheid van het beschikbare budget voor het project niet langer gewaarborgd hoeft te worden, wordt de financiële reeks opgenomen.

In de volgende figuur is gevisualiseerd hoe de projectfasen, zoals gehanteerd in deze DPO-afwijkingsrapportage, kunnen worden gerelateerd aan de projectfasen in het Defensie Materieel Proces (DMP):

Projectfase conform DMP		Projectfase conform DPO en begroting
Behoeftestellingsfase	(A-fase)	In voorbereiding
Onderzoeksfase	(B-fase)	In onderzoek
Vervolgonderzoeksfase	(C-fase)	
Verwervingsvoorbereidingsfase	(D-fase)	In realisatie
Uitvoering van het project		
Evaluatiefase	(E-fase)	Project voltooid

Wel/niet gemandateerd

In het projectblad wordt weergegeven of het project overeenkomstig het DMP gemandateerd of niet-gemandateerd is.

Inleiding/strategisch beleidskader/opdracht

Hier wordt een korte omschrijving gegeven van de inhoud en het doel van het project. Daarbij geldt in het algemeen dat Defensie de ambitie heeft om de krijgsmacht te moderniseren en het informatiegestuurd optreden te versterken. Alle genoemde projecten dragen bij aan het behalen van deze ambitie.

Belangrijke wijzigingen

Hier wordt vermeld welke belangrijke wijzigingen zich ten opzichte van het voorgaande DPO hebben voorgedaan in de projecten. Verschuivingen in tijd en financiële aanpassingen kunnen worden veroorzaakt door een herfasering, herijking van de behoefte, prijspeilbijstellingen en/of valutakoerscorrecties¹, marktontwikkelingen bij leveranciers en/of budgettaire overwegingen. Bij significante wijzigingen is een nadere toelichting gegeven.

¹ Elk project wordt indien nodig jaarlijks gecompenseerd voor inflatie door middel van een prijspeilbijstelling en/of voor valutashommelingen met een valutakoerscorrectie.

Planning

Voor projecten waarbij de realisatie over de grens van het beoogde kalenderjaar heen verschuift, wordt hier vermeld wat de geplande looptijd van het project was ten tijde van het voorgaande DPO en wat de huidige geplande looptijd is. Tevens is het verschil tussen beide zichtbaar gemaakt.

Bij de planning wordt vermeld vanaf wanneer het materieel volgens de planning wordt ingevoerd bij Defensie en wanneer dat is voltooid. Dit is tevens van toepassing indien een modificatie, upgrade, update of levensduurverlengende activiteit wordt uitgevoerd. De oorspronkelijke en de huidige planning worden daarbij vermeld. Per project is de planning uit het voorgaande DPO opgenomen, zodat direct zichtbaar is bij welke projecten er sprake is van wijzigingen van de planning.

Financiën

De financiële informatie in deze afwijkingsrapportage is vermeld in miljoenen euro's en volgt het prijspeil en de valutakoers van het voorgaande jaar. Alle projecten worden jaarlijks op het prijspeil van het lopende jaar gebracht en in het DPO weergegeven. Bij de financiële weergave kunnen kleine verschillen in optelling optreden door afronding.

Van projecten in onderzoek wordt alleen de financiële bandbreedte weergegeven. Bij projecten in realisatie worden per project in een tabel het projectbudget, indien van toepassing het effect op de exploitatie, en de fasering van de kasgeldreeks opgenomen, als deze niet commercieel betrouwbaar zijn. Deze zijn in verband gebracht met het voorgaande jaar en de oorspronkelijke planning van het project.

Het projectbudget bestaat uit de onderzoekskosten, de basisraming en de risicoreservering van het gehele project. Het projectvolume bestaat uit het projectbudget vermeerderd met het effect op exploitatie. Vanaf het MPO 2018 is bij projecten waar dat van toepassing is, het effect op exploitatie afzonderlijk weergegeven. Het effect op exploitatie is gedefinieerd als het verschil in exploitatiekosten van het huidige wapensysteem en de verwachte exploitatiekosten bij vervanging, *midlife update* of levensduurlengend onderhoud. Hiermee wordt, waar mogelijk, in de planning al rekening gehouden. Voor materieel- en vastgoedprojecten met een budget van meer dan € 100 miljoen en waar sprake is van significante beslisonzekerheden die buiten de invloedssfeer van Defensie liggen kan een

onzekerheidsreservering (OR) worden toegepast. De OR is geen onderdeel van projectbudget of projectvolume, maar is op twee aparte posten in het investeringsplan ondergebracht, waaruit kan worden geput indien één van de beslisonzekerheden negatief uitpakt.

Bij projecten waarvan het contract nog niet gesloten is, wordt een categorie aanduiding van het projectbudget en tevens de planning van het DMP weergegeven ten opzichte van het voorgaande jaar en de oorspronkelijke planning van het project. In eerste instantie wordt alleen de planning van de A-fase vermeld. Op basis van de A-brief wordt bij niet-gemandateerde projecten het eerstvolgende geplande DMP-document vermeld.

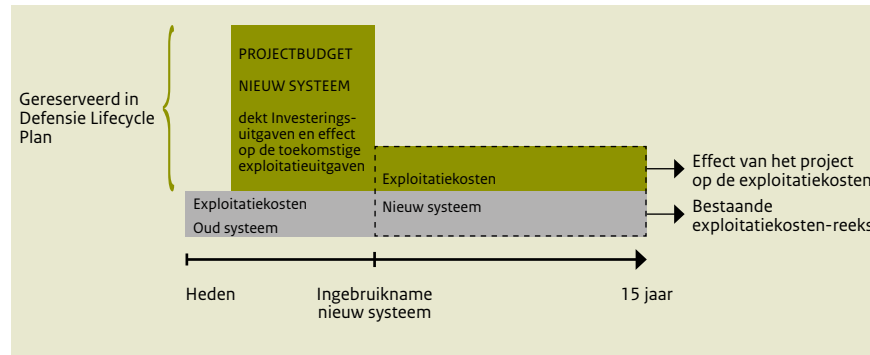
Als indicatie van het projectbudget worden vijf categorieën, financiële bandbreedtes, onderscheiden in miljoenen euro's (25-100, 100-250, 250-1000, 1000-2500 en > 2500).

Bij projecten in realisatie waarvan het contract gesloten is, worden per project in een tabel het projectbudget (van het gehele project) en de fasering van de kasgeldreeks in de eerstkomende vijf jaar opgenomen. Het DPO en de afwijkingsrapportage blikken vijf jaar vooruit in de geldkasreeks vanaf het betreffende jaar. Deze zijn in verband gebracht met het voorgaande jaar en de oorspronkelijke planning van het project. De financiële informatie is vermeld in miljoenen euro's en volgens het prijspeil van het lopende jaar. Alle projecten worden jaarlijks op het prijspeil van het lopende jaar gebracht.

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk							
DPO (2021)							
Afwijkingsrapportage							

Indien van toepassing is bij een aantal projecten de toegekende prijspeilbijstelling (bijstelling als gevolg van inflatie) en/of valutakoerscorrectie aan het project toegevoegd. Hierdoor zijn de financiële reeksen aangepast vooruitlopend op de eerstvolgende verwerking ervan. De huidige planning van het project wordt hierdoor niet beïnvloed.

Het donkergroene oppervlak in de afbeelding komt overeen met het financiële projectvolume dat voor een project wordt gereserveerd. Overigens kan het effect op de exploitatiekosten ook negatief zijn, als het nieuwe systeem goedkoper is in gebruik. In dat geval is het financiële projectvolume van het project lager dan het projectbudget voor de verwerving, omdat de toekomstige bespaarde exploitatiekosten in mindering worden gebracht op het financieel volume. Alleen als het effect op de exploitatie toe- of afneemt, wordt dit genoemd onder het kopje “belangrijke wijzigingen”.

Bij de projecten worden in de projecttabellen onder meer het oorspronkelijke en het huidige projectbudget vermeld. Deze zijn niet direct vergelijkbaar, aangezien in de huidige budgetten de prijspeilbijstellingen van de afgelopen jaren zijn verwerkt en er sprake kan zijn van afrondingsverschillen. Daarnaast kunnen in de periode tussen de goedkeuring van de behoefte en de daadwerkelijke verwerving van de goederen en diensten de nodige mutaties zijn verwerkt.

Deze mutaties (herijkingen) zijn onder meer het gevolg van:

- verandering van het defensiebeleid;
- de opeenvolgende DMP-fasen, waarbij de behoefte in elke volgende fase concreter wordt en waaruit kwantitatieve, kwalitatieve en financiële bijstellingen volgen;
- wijzigingen die voortvloeien uit internationale samenwerking;
- het verloop van het ontwikkeltraject, indien het nieuw te ontwikkelen materieel betreft;
- het opnemen van verschillen in exploitatie van oude en nieuwe systemen als onderdeel van het projectvolume.

Voor vastgoedprojecten geldt dat - naast het projectbudget zoals opgenomen in het DPO - ook per project rekening wordt gehouden met het honorarium voor het Rijksvastgoedbedrijf en met inrichtingskosten. Voor het honorarium wordt rekening gehouden met circa 12% over alle projecten, zodat Defensie het Rijksvastgoedbedrijf zekerheid kan bieden ten aanzien van een stabiele organisatie en projectrealisatie. Ook voor de inrichtingskosten is structureel budget gereserveerd, namelijk 10% over alle projecten. Deze bijkomende kosten voor vastgoedprojecten zijn niet individueel toegekend aan de projecten, omdat ze niet altijd direct in verband kunnen worden gebracht met een individueel project. Deze kosten worden opgenomen in een aparte post voor het Rijksvastgoedbedrijf op de begroting. Ten slotte worden de vastgoedprojecten opnieuw beschouwd op basis van geactualiseerde kostenkengetallen.

Vooruitblik

In deze DPO-afwijkingsrapportage zijn 10 projecten opgenomen die een significante wijziging hebben ondergaan. Het totaal aantal projecten in het voorgaande DPO bedroeg 109. De onderstaande nieuwe projecten zijn sinds het voorgaande DPO van september 2021 van start gegaan. Deze worden in het eerstvolgende DPO (september) opgenomen.

Daarnaast wordt de D-brief, de brief waarin een onomkeerbaar besluit wordt aangekondigd, van het project M-fregatten (ASWF) naar verwachting op een ander moment verstuurd dan gepland. In de D-fase is gebleken dat het ontwerp aangepast moet worden op basis van het eisenpakket voor een schaalbaar en toekomstvast fregat. Het schip moet groter worden om het eisenpakket te

accommoderen. Samen met de leveranciers is meer tijd nodig om het ontwerp te vervolmaken. Als gevolg hiervan verwacht Defensie de D-brief in de periode eind 2022 - begin 2023 naar de Tweede Kamer te versturen. Insteek is om de gevolgen voor de instroomplanning zo veel mogelijk te beperken. Dit wordt opgenomen in de D-brief.

Vervanging en instandhouding FRISC
Midlife Update Bushmaster
Army Prepositioned Stocks Eygelshoven (APS-E)
Nieuwbouw JIVC Den Helder
Verbetering Legering Defensiebreed fase 2 – 2022-2024
Vervanging operationeel cateringsysteem
Midlife Update NH90 helikopter
Joint Electronic Attack (EOV)
Versnelde aanvulling inzetvoorraad munitie
Baanrenovatie Vliegbasis Leeuwarden
Onderhoud MIVD-gebouw Frederikkazerne
Nieuwbouw brigadehoofdkwartier 13 Lichte Brigade in Oirschot

Defensiebreed materieel

Defensiebreed materieel

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Planning

DPO '21 (vorig tijdvak)	2016-2024
Afw. rapp. '22 (huidig tijdvak)	2016-2025
Verskil	1 jaar

Belangrijke wijzigingen

Dit project is opgenomen vanwege een afwijking op het criterium tijd. De ontsluiting van de overige Defensielocaties is nog niet gestart vanwege aanhoudende stabiliteitsissues in het kernsysteem. Daarom is het lastig de benodigde accreditatie voor deze fase te verkrijgen. Vanwege de beperkte voortgang en toenemende verschillen van inzicht, is in samenspraak met de leverancier besloten een extern onderzoek in te stellen naar de technische en organisatorische uitvoerbaarheid. Op basis van de uitkomsten van dit onderzoek wordt besloten over de verdere doorgang van het project. In het volgende DPO wordt u over de uitkomsten hiervan geïnformeerd.

Defensie Bewakings- en Beveiligingssysteem (DBBS)

Inleiding/strategisch beleidskader/opdracht

Het project DBBS voorziet in de tijdige vervanging van de huidige bewakings- en beveiligingssystemen. Met als doel de continuïteit van de ondersteuning binnen de bewakings- en beveiligingsoperatie te waarborgen, te verbeteren en hierbij kosten te besparen. Onder het bewakingsstelsel vallen elektronische toegang, indringerdetectie en de meldkamersystemen. Het project DBBS is randvoorwaardelijk om toekomstvast en structureel betaalbaar de fysieke beveiliging uit te kunnen voeren van Defensielocaties.

Relatie met andere projecten

Geen

Relevante Kamerstukken

- Kamerbrief Behoeftestelling Defensie Bewakings- en Beveiligingssysteem (DBBS) (A-brief) d.d. 02-11-2012 (Kamerstuk 33 468, nr. 1)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100						
2021 (DPO)	233,0	165,1	52,9	15,0			
Afwijkingsrapportage	233,0	124,0	68,4	25,7	15,0		

Defensiebreed materieel

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd:

Voertuig 7,5kN, Voertuig Quad, Brandstofcontainers, Containerhefmiddelen

Niet-gemandateerd:

Voertuig 50-100-150kN, Containersystemen en Subsystemen, Voertuig 12kN overig en RCWS, Voertuig 12kN Air Assault

Planning

DPO '21 (vorig tijdvak)   Initiële scope 2014-2023
 Vervolg scope 2023-2028

Afw. rapp. '22 (huidig tijdvak)   Initiële scope 2014-2023
 Vervolg scope 2023-2028

Verschil   -

Belangrijke wijzigingen

DVOW is opgenomen in de rapportage vanwege de verdere uitwerking van de interim-voorziening Voertuig 12kN Air Assault en een afwijking op het criterium tijd binnen het deelproject Voertuig Quad. De overige deelprojecten verlopen volgens planning zoals is vermeld in het DPO 2021 en worden daarom niet verder toegelicht. Het projectbudget is commercieel vertrouwelijk als gevolg van het ontbinden van het contract met de oorspronkelijke leverancier van de 12kN Air Assault.

Voertuig Quad

De instroom van de quads vertraagt met enkele maanden door een vertraagde levering van componenten en materialen mede als gevolg van COVID-19. Hierdoor loopt de instroom door in 2025.

Voertuig 12kN Air Assault

Zoals gemeld is de mogelijkheid om invulling te geven aan de interim-voorziening voor de periode tot aan de levering

Defensiebrede Vervanging Operationele Wielvoertuigen (DVOW)

Inleiding/strategisch beleidskader/opdracht

Wielvoertuigen vormen de basismobiliteit van nagenoeg alle expeditionaire, nationale, opleidings- en overige eenheden van alle operationele commando's. Om deze mobiliteit te blijven garanderen is vervanging van deze vloot noodzakelijk. Met dit project worden defensiebreed de operationele wielvoertuigen van Defensie vervangen die voor het merendeel zijn ingevoerd tussen 1980 en 2000. De nieuwe wielvoertuigen zullen flexibel in te zetten zijn bij operaties en in de bedrijfsvoering. Voor de voertuigen die zullen worden gebruikt bij expeditionaire inzet wordt in de bescherming voorzien door montagemogelijkheden van beschermingsmiddelen.

Toelichting

Het toekomstige wielvoertuigenbestand zal gaan bestaan uit een licht, een middelzwaar en een zwaar type vrachtauto, waarbij zoveel mogelijk wordt gestreefd naar familievorming. De middelzware en zware typen vrachtauto's worden containerdragers. De voertuigen zullen afhankelijk van de behoefte worden voorzien van een laadbak/container met huif of containers met de benodigde functionaliteit (commandovoering, verbindingen, kantoor, werkplaats, magazijn of brandstoftransport). Hiermee wordt een grote mate van flexibiliteit bereikt bij operaties en in de bedrijfsvoering. De vrachtauto's die zijn bestemd voor expeditionaire inzet zullen zijn voorbereid voor montage van beschermingsmiddelen. Hiervoor zal binnen dit project een minimaal noodzakelijk aantal wapenstations en affuiten worden verworven. Deze modulaire bescherming kan afhankelijk van de dreiging worden aangepast.

van de nieuwe luchtmobiele voertuigen onderzocht en verder uitgewerkt (Kamerstuk 26 396, nr. 118). Uit het onderzoek blijkt dat met het bestaande sterk verouderde voertuigenbestand de operationele gereedheid van de Luchtmobiele Brigade niet kan worden geborgd zonder additionele maatregelen. Defensie treft daarom een pakket van interim-maatregelen. Allereerst wordt de huidige vloot langer in stand gehouden door extra instandhouding en levensduurverlengend onderhoud tot de levering van de nieuwe luchtmobiele voertuigen. Verder wordt de behoefte aan 41 nieuwe luchtmobiele voertuigen via verwerving 'van de plank' (*Military-off-the-Shelf*) van de markt aangeschaft.

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	1000-2500						
2021 (DPO)	1.624,3	666,6	194,3	192,6	179,5	238,5	
Afwijkingsrapportage	1000-2500	D					

Defensiebrede Vervanging Operationele Wielvoertuigen (DVOW) (vervolg)

Relatie met andere projecten

- Chinook Vervanging & Modernisering
- Counter Improvised Explosive Devices (C-IED)
- Geïnstumenteerde oefen- en trainingscapaciteit voor grondgebonden eenheden
- Grensverleggende IT (GrIT)
- Mobiele energievoorziening t.b.v. grondgebonden optreden
- Uitbreiding ICMS/CBRN-capaciteit
- Uitbreiding Role 2
- Verlenging levensduur Patriot
- Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS)
- Vervanging brugleggende tank
- Vervanging ESM-capaciteiten KL EOVS-systeem
- Vervanging Medium Range Air Defence (interceptiecapaciteit)
- Vervanging Wissellaadsystemen, Trekker-opleggercombinaties en Wielbergingsvoertuigen (WTB)

Relevante Kamerstukken

- Brief Interim-voorziening 12kN Air Assault en oplossing hoogteoverschrijding Scania Gryphus vrachtwagen d.d. 16-12-2022 (Kamerstuk 26 396, nr. 118)
- Brief Ontbinding leverings- en onderhoudscontract project Voertuig 12kN Air Assault (AASLT) d.d. 18-11-2021 (Kamerstuk 26 396, nr. 116)
- Brief Verwervingsvoorbereidingsfase (D-fase) van het project 'Voertuig 12kN overig en Remote Controlled Weapon Station (RCWS) (D-brief) d.d. 15-08-2019 (Kamerstuk 26 396, nr. 115)
- Brief Resultaten van de verwervingsvoorbereiding (D-fase) van het project Air Assault voertuig (D-brief) d.d. 23-10-2018 (Kamerstuk 26 396, nr. 114)
- Brief Resultaten van de verwervingsvoorbereiding (D-fase) van het project Containersystemen (D-brief) d.d. 12-10-2018 (Kamerstuk 26 396, nr. 112)
- Brief Resultaten van de verwervingsvoorbereidingsfase (D-fase) van het project voertuigen 50kN, 100kN, 150kN (D-brief) d.d. 09-06-2017 (Kamerstuk 27 830, nr. 201)
- Brief Resultaten van de C-fase van het project Defensiebrede Vervanging Operationele Wielvoertuigen (DVOW) (C-brief) d.d. 03-07-2015 (Kamerstuk 26 396, nr. 105)
- Brief voorstudiefase overige deelprojecten (DMP B(2)-brief) d.d. 31-05-2012 (Kamerstuk 26 396, nr. 92)
- Brief voorstudiefase voertuig 7,5 kN (DMP B(1)-brief) d.d. 23-09-2011 (Kamerstuk 26 396, nr. 88)
- Brief Behoeftestelling (A-brief) d.d. 18-08-2008 (Kamerstuk 26 396, nr. 72)

Maritiem materieel

Maritiem materieel

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Planning

DPO '21 (vorig tijdvak)	2023-2026
Afw. rapp. '22 (huidig tijdvak)	2023-2029
Verschil	3 jaar

Belangrijke wijzigingen

Dit project is opgenomen in de rapportage vanwege een afwijking op het criterium tijd. In dit project wordt niet alleen het kanon zelf vervangen maar ook het munitie-opvoer- en opslagsysteem dat verspreid is over drie boven elkaar liggende dekken in het schip. De voorbereidingen voor plaatsing van het eerste kanon zijn in volle gang. De stalen constructie van het oude kanon is verwijderd en het schip is toegankelijk gemaakt voor de plaatsing van het eerste (semi-)automatisch munitie-opvoer en opslagsysteem. De komende periode wordt de stalen constructie van het schip aangepast zodat het eerste munitiesysteem geplaatst kan worden.

De scheepsaanpassingen in dit project zijn dermate omvangrijk dat de activiteiten alleen tijdens groot onderhoud aan de fregatten uitgevoerd kan worden. Om de inzetbaarheid van voldoende fregatten te waarborgen, zal Defensie de groot onderhoudperiodes van de verschillende fregatten zo min mogelijk laten overlappen. Met de voorbereidingen van de eerste ombouw is duidelijk geworden dat de vervanging van het 127 mm kanon in combinatie met de geplande werkzaamheden voor andere projecten aan de fregatten meer werk en tijd kost dan was voorzien. Hierdoor is de grootonderhoudperiode van elk schip verlengd met drie kwartalen en neemt dit project voor alle schepen tezamen drie jaar meer tijd in beslag. Hierdoor verschuift de voltooiing van dit project van het laatste schip naar 2029.

Vervanging 127 mm kanon Luchtverdedigings- en Commandofregatten

Inleiding/strategisch beleidskader/opdracht

De Luchtverdedigings- en Commandofregatten (LC-fregatten) zijn veelzijdig inzetbare marineschepen die de ruggengraat vormen van de oppervlaktevloot. Behalve voor maritieme gevechtsoperaties is het LC-fregat ook geschikt voor andere taken. Het kan bijvoorbeeld gaan om maritieme veiligheidsoperaties zoals kustwachttaken en de bestrijding van terrorisme, drugsmokkel en piraterij, en maritieme assistentietaken zoals noodhulp of evacuaties. De LC-fregatten zijn daartoe uitgerust met gelaagde sensor-, wapen- en commandosystemen voor de inzet op de korte, middellange en lange afstand. Het 127 mm kanon vormt hiervan een integraal onderdeel. Het kanon wordt ingezet tegen zeedoelen om te waarschuwen of deze te neutraliseren. Ook kan het kanon worden ingezet tegen doelen op het land ter ondersteuning van amfibische en landoperaties.

Toelichting

Bij de bouw van de LC-fregatten, rond de eeuwwisseling, zijn gebruikte 127 mm kanons geïnstalleerd. Deze kanons zijn gebouwd aan het eind van de jaren zestig van de vorige eeuw. De technische en operationele levensduur van 30 jaar is overschreden. Vaak zijn deze 127 mm kanons door technische problemen niet inzetbaar. Daarnaast vergt het kanon zowel aan boord als aan de wal veel onderhoud, terwijl sommige onderdelen niet langer verkrijgbaar zijn. Verder voldoen het kanon, het munitie-opvoersysteem en de munitiebergplaats op het schip niet meer aan de geldende arbo-eisen.

Gezien de leeftijd van de huidige kanons is een instandhoudingsprogramma geen optie, en is vervanging noodzakelijk. Het project 'Vervanging 127 mm kanon' betreft de verwerving en installatie aan boord van operationele kanonsystemen voor de LC-fregatten inclusief bijbehorend (semi-) automatisch munitie-opvoer en opslagsysteem, de aanpassing van de munitiebergplaats aan boord en de bijhorende *Integrated Logistic Support*. Het nieuwe munitiesysteem leidt tot scheepsconstructie wijzigingen aan drie boven elkaar liggende dekken van het fregat.

Bij uitdienststelling van de huidige LC-fregatten zal worden onderzocht of het doelmatiger is om de nieuwe kanons aan boord te laten staan en mee te verkopen met de fregatten ofwel te demonteren en over te zetten op de vervangers van de huidige LC-fregatten.

Relatie met andere projecten

- Instandhoudingsprogramma Luchtverdedigings- en Commandofregatten (IP LC-fregatten)
- *Maritime Ballistic Missile Defence* (MBMD)
- ESSM Block 2: Verwerving en integratie, deelproject integratie aan boord van LC-fregatten
- Verwerving *Softkill* Torpedo Defensiesysteem

Relevante Kamerstukken

- Brief behoeftstelling Vervanging 127 mm kanon LC-fregatten (A-brief) d.d. 03-05-2018 (Kamerstuk 27 830, nr. 218)

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	100-250						
	2021 (DPO)	131,7	42,2	25,5	20,6	19,2	10,5	13,6
	Afwijkingsrapportage	131,7	42,2	25,5	20,6	19,2	10,5	13,6

Maritiem materieel

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Planning

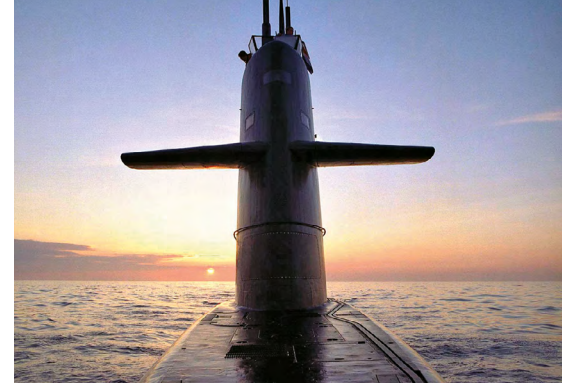
DPO '21 (vorig tijdvak)	2015-2025
Afw. rapp. '22 (huidig tijdvak)	2015-2025
Verschil	-

Belangrijke wijzigingen

Dit project is opgenomen in de rapportage vanwege een afwijking op het criterium product.

Het instandhoudingsprogramma Walrusklasse (IPW) is op twee onderzeeboten afgerond. Op de derde boot is het programma in uitvoering. Uw Kamer is op 1 april jl. geïnformeerd over de nieuwe planning vervanging onderzeebootcapaciteit. In die brief is toegelicht dat langer doorvaren met de Walrusklasse nodig is om een operationele "capability gap" te voorkomen. Doorvaren vraagt onder meer een ander onderhoudsconcept. Daarom gaat Defensie op korte termijn de vierde boot waarop het IPW nog niet is uitgevoerd, als eerste uit dienst stellen. De onderdelen voor deze boot zijn reeds aangeschaft en worden de komende jaren als reservedelen ingezet voor de boten die in de vaart blijven. Het effect op tijdsplanning en financiën wordt de komende periode uitgewerkt en daarover wordt u later geïnformeerd.

Instandhouding Walrusklasse onderzeeboten

Inleiding/strategisch beleidskader/opdracht

De Walrusklasse onderzeeboten worden veelal in een zelfstandige rol ingezet voor onder meer het vergaren van inlichtingen en het beschermen van de oppervlaktevloot tegen de onderwaterdreiging. De onderzeeboten van de Walrusklasse zijn sinds 1990 in gebruik, en bij het ontwerp is uitgegaan van een levensduur van 25 jaar. Door het toenemende belang van operaties in kustwateren wordt minder op grote diepte geopereerd dan aanvankelijk voorzien. Hierdoor is de fysieke belasting van de romp, de belangrijkste beperkende factor voor de levensduur, minder groot dan in het ontwerp voorzien. Om de periode tot de instroom van de nieuwe onderzeeboten te overbruggen wordt een levensduurverlengend programma uitgevoerd.

Toelichting

Om de vier Walrusklasse onderzeeboten in het gewijzigde operationele scenario veilig en doelmatig te kunnen exploiteren, zijn op vier terreinen aanpassingen nodig. Deze hebben alle betrekking op de veiligheid en de instandhouding van de huidige capaciteiten. Het betreft de vernieuwing van de drukhuid conservering, de vervanging van verouderde primaire sensoren zoals de sonar en navigatieperiscoop, de vervanging van grote delen van het centrale computersysteem, het Combat Management System (CMS) en de vervanging of aanpassing van een aantal platformsystemdelen.

Relatie met andere projecten

- Verbetering MK48 torpedo
- Vervanging onderzeebootcapaciteit

Relevante Kamerstukken

- Behoeftestelling Instandhoudingsprogramma Walrusklasse onderzeeboten (A-brief) d.d. 13-06-2008 (Kamerstuk 31 200 X, nr. 129)

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	25-100						
	2021 (DPO)	90,6	78,6	5,0	7,0			
	Afwijkingsrapportage	90,6	78,6	5,0	7,0			

Maritiem materieel

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Planning

DPO '21 (vorig tijdvak)	2021-2022
Afw. rapp. '22 (huidig tijdvak)	2022-2023
Vershil	1 jaar

Belangrijke wijzigingen

Dit project is opgenomen in de rapportage vanwege een afwijking op het criterium tijd. Om tot een aanvaardbaar contract te komen heeft de aanbesteding van de platform-werkzaamheden een extra kwartaal gekost dan voorzien. Het contract voor dit werk is op 17 december jl. getekend en de werkzaamheden met een doorlooptijd van een jaar zijn in maart 2022 gestart. De aangepaste planning past in het operatieschema van de Koninklijke Marine.

Midlife update Zr.Ms. Johan de Witt

Inleiding/strategisch beleidskader/opdracht

De *Landing Platform Docks* (LPD's) leveren een belangrijke bijdrage aan het expeditionaire vermogen van de krijgsmacht. Defensie is met deze schepen en bijbehorende eenheden in staat gevechtskracht vanuit zee op het land uit te oefenen. Een LPD vervult bij het optreden op en vanuit zee een belangrijke rol vanwege de combinatie van commandovoerings- en transportcapaciteiten. Nationale en internationale staven geven vanaf een LPD leiding aan het geïntegreerde optreden van vloot- en marinierseenheden. Zr.Ms. Johan de Witt beschikt over faciliteiten voor commandovoering van een maritieme (landings)operatie en over een hospitaal (Role-2). Beide capaciteiten zijn binnen de NAVO en de EU schaars. Ook de mogelijkheid om langdurig met meerdere helikopters te opereren maakt het LPD tot een waardevolle capaciteit.

Defensie voert op gezette tijden regulier onderhoud uit, maar dit voorkomt niet dat componenten en installaties verouderen. Halverwege de levensduur is het noodzakelijk om een Midlife Update uit te voeren.

Toelichting

Voor het verzekeren van de inzetbaarheid van Zr.Ms. Johan de Witt gedurende de gehele levensduur wordt een zogenoemde *Midlife Update* (MLU) uitgevoerd. Zonder MLU zullen de instandhoudingskosten in de loop der jaren fors toenemen en zal de beschikbaarheid van het schip verminderen als gevolg van defecte componenten en *obsolescence*. De werkzaamheden tijdens de MLU betreffen drie categorieën. Bij de technische instandhouding gaat het erom de systemen technisch inzetbaar te houden. Bij de operationele instandhouding worden de bestaande systemen voorzien van de laatste technieken zodat het schip operationeel bij de tijd blijft. Ten slotte is op onderdelen een doorontwikkeling en uitbreiding van operationele mogelijkheden wenselijk. De werkzaamheden omvatten een scala aan vervangingen en modificaties op het gebied van de voortstuwing, het casco, het leidingwerk, de radars, de communicatieapparatuur, de netwerken, de bewakings- en bedienings-installatie, de elektriciteitsvoorziening en de zelfverdediging.

Relatie met andere projecten

- Verwerving *Sofikill* Torpedo Defensiesysteem

Relevante Kamerstukken

- Brief behoeftstelling *Midlife Update* Zr.Ms. Johan de Witt (A-brief) d.d. 03-05-2018 (Kamerstuk 27 830, nr. 221)

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100						
2021 (DPO)	25-100	A					
Afwijkingsrapportage	93,8	77,9	15,9				

Land materieel

Geen landprojecten in deze afwijkingsrapportage

Lucht materieel

Lucht materieel

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Planning

DPO '21 (vorig tijdvak)	2019-2024
Afw. rapp. '22 (huidig tijdvak)	2019-2024
Verschil	-

Belangrijke wijzigingen

Dit project is opgenomen in de rapportage vanwege een afwijking op het criterium geld op het cr. De noordelijke radar in Wier is deels in gebruik genomen. De radar voldoet nog niet aan de geluidseisen voor de avond- en nachtperiode. Om te kunnen voldoen aan de geluidseisen wordt een koepel geplaatst en aanvullende bronmaatregelen genomen. Pas zodra de radar voldoet aan de geluidsnorm zal de radar volledig in gebruik genomen worden. Het projectbudget is opgehoogd voor de financiering van geluidsmaatregelen voor beide radars.

De zuidelijke radar in Nieuw-Milligen zal worden vervangen door een nieuwe radar op een andere locatie, omdat de locatie Nieuw Milligen onvoldoende radarzicht biedt tegen moderne dreigingen op lage hoogte. Een nieuwe locatie was gevonden in Herwijnen.

Het kabinet heeft, naar aanleiding van een aantal moties van de Tweede Kamer, diverse onderzoeken gedaan. Dit betreft een onderzoek naar alternatieve wijzen voor luchtruimbewaking, een onderzoek naar alternatieve locaties voor de SMART-L radar in plaats van Herwijnen en een onderzoek naar het effect van het hoger plaatsen van de radarantenne op de stralingsbelasting in de omgeving. Naar aanleiding van deze onderzoeken zijn er gesprekken

Vervanging Medium Power Radars in Wier en Nieuw Milligen

Inleiding/strategisch beleidskader/opdracht

In het kader van de eerste en derde hoofdtaak van Defensie wordt het nationale luchtruim beveiligd met o.a. langeafstandsradars. Voor de beveiliging is op permanente basis een actueel luchtbeeld nodig. Het einde van de levensduur van huidige radars is reeds bereikt en de radars worden met dit project vervangen om de continuïteit van de luchtruimbeveiliging te borgen.

Toelichting

De behoefte omvat de vervanging van een tweetal langeafstandsradars in Wier en Nieuw Milligen. De huidige radars worden vervangen door de SMART-L radar die vergelijkbaar is aan de nieuwe radar voor de LC-fregatten. De huidige functionaliteit is daardoor uitgebreid met een BMD-functie. Bij vervanging van de MPR's wordt ook nieuwe infrastructuur gerealiseerd.

gevoerd met gemeenten en provincies waarin mogelijke locaties voor de SMART-L radar liggen. De onderzoeken en de uitkomsten van de gesprekken worden integraal beoordeeld en de Tweede Kamer zal op korte termijn daarover worden geïnformeerd. Naar aanleiding van de onderzoeken zal eventueel ook de planning worden herzien en verwerkt in het DPO 2022.

Relatie met andere projecten

- Maritime Ballistic Missile Defence (MBMD)

Relevante Kamerstukken

- Behoeftestelling Vervanging twee Medium Power Radars (A-brief) d.d. 24-02-2009 (Kamerstuk 27 830, nr. 62).

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100						
2021 (DPO)	73,5	69,6	3,3	0,6			
Afwijdingsrapportage	95,7	75,6	11,3	6,8	2,0		

Infrastructuur en Vastgoed

Infrastructuur en Vastgoed

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Planning

DPO '21 (vorig tijdvak) 2018-2025/2030
(verschillende
deelprojecten)

Afw. rapp. '22 (huidig tijdvak) 2018-2025/2030
(verschillende
deelprojecten)

Verschil –

Belangrijke wijzigingen

Dit project is opgenomen in de rapportage vanwege een afwijking op de criteria geld en tijd. Voor het deelproject (bouwkundig) brandveilig maken van gebouwen is voor de vervolgfase (herstel van gebouwen) inmiddels overleg geweest met de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT). In overleg met ILT is er een herstelprogramma opgesteld met een looptijd van 6 jaar. Hiervoor is het project eind 2021 financieel herijkt met een bedrag van € 57,6 miljoen.

Het deelproject 'het op niveau brengen én houden van monumenten en terreinen' is in uitvoering. De inventarisatie loopt vertraging op. Aanvankelijk zou deze inventarisatie in 2021 zijn voltooid, maar deze wordt met drie jaar verlengd onder andere als gevolg van de beperkte capaciteit en expertise op dit gebied. Dit heeft geen gevolgen voor de planning van het totale project. Medio 2022 komt het RVB met een plan van aanpak voor de komende jaren.

Aanpassing Vastgoed Defensie

Inleiding/strategisch beleidskader/opdracht

Defensie moet zich houden aan de aangescherpte wetgeving en (toepassing van) regels uit het omgevingsrecht en beleid vanuit de Rijksoverheid. Om te voldoen aan de gewijzigde wet- en regelgeving, dienen op zeven gebieden van de infrastructuur van Defensie aanpassingen te worden doorgevoerd:

1. het vervangen/aanpassen van middelgrote stookinstallaties;
2. het vervangen/aanpassing van HCFK (gehalogeneerde chloorfluorkoolwaterstoffen) installaties;
3. het op norm brengen van (drink)waterinstallaties;
4. het (bouwkundig) brandveilig maken van gebouwen;
5. het (vroegtijdig) vervangen van brandmeldinstallaties;
6. het verwijderen van asbest en van asbestdaken;
7. het op niveau brengen én houden van monumenten en terreinen.

Relatie met andere projecten

Bouwtechnische Verbetermaatregelen Brandveiligheid

Relevante Kamerstukken

- Brief behoeftstelling Aanpassingen Vastgoed Defensie (A-brief) d.d. 21-01-2015 (Kamerstuk 33 763, nr. 67)

Financiën	Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
			t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
	Oorspronkelijk	250-1000						
	2021 (DPO)	313,6	161,3	39,3	30,4	29,9	21,9	
	Afwijkingsrapportage	370,2	148,4	68,7	40,4	39,9	31,9	25,8

Infrastructuur en Vastgoed

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Planning

DPO '21 (vorig tijdvak)	2021-2029
Afw. rapp. '22 (huidig tijdvak)	2021-2030
Verschil	1 jaar

Belangrijke wijzigingen

Dit project is opgenomen vanwege een afwijking op het criterium tijd. De oplevering van het project stond gepland in 2029 en dit wordt nu 2030. De uitwerking van de (functionele) kwantitatieve behoefte en de interne afstemming hierover - om zorg te dragen dat het binnen de projectkaders viel - heeft meer tijd in beslag genomen dan hiervoor was gepland.

Het projectbudget vanuit het separate project 'Keuken, Eetzaal en Kantine Plaza', dat minder dan € 25 miljoen bedraagt, wordt overgeheveld naar het budget voor de revitalisering van de Bernhardkazerne, zodat het gelijktijdig kan worden voorbereid en gerealiseerd.

Revitalisering Bernhardkazerne in Amersfoort

Inleiding/strategisch beleidskader/opdracht

De afgelopen decennia zijn er door prioriteitsstellingen in het aanwenden van beschikbare middelen als gevolg van bezuinigingen achterstanden gegroeid in nieuwbouw en onderhoud. Belangrijk instrument om de achterstanden te verkleinen is de objectgerichte revitalisering, zoals opgenomen in het Strategisch Vastgoedplan (SVP) (Kamerstuk 33 763, nr. 151). Het SVP geeft richting aan het oplossen van de ontstane *mismatch* tussen vastgoed aanbod en -vraag enerzijds en heeft anderzijds tot doel om de vastgoedportefeuille weer toekomstvast, duurzaam, *compliant* en structureel betaalbaar te maken. Bij objectgerichte revitalisering wordt per object al het vastgoed integraal gezien en een plan voor sloop, onderhoud en nieuwbouw opgesteld. Met het fors terugbrengen van het aantal gebouwen en compacter terugbouwen van nieuw vastgoed dalen de kosten voor onderhoud, keuringen en energie. Daarnaast ontstaat er ontwikkelruimte voor toekomstige behoeften. De revitalisering van de Bernhardkazerne dient als *pilot* om kennis en ervaring op te doen met deze werkwijze (Kamerstuk 34 919, nr. 55). Het project/programma beoogt het gehele object Bernhardkazerne te revitaliseren.

Financiën

Jaar	Projectbudget	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln					
		t/m 2022	2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	250-1000	A					
2021 (DPO)	250-1000	A					
Afwijkingsrapportage	250-1000	A					

IT

IT

Projectfase

In realisatie

Wel/niet gemandateerd

Niet gemandateerd

Planning

DPO '21 (vorig tijdvak)	2021-2027
Afw. rapp. '22 (huidig tijdvak)	2021-2027
Vershil	–

Belangrijke wijzigingen

Er zijn geen significante afwijkingen te melden voor de gebieden product, tijd of geld.

GrIT is door de Kamer aangewezen als groot project. Defensie werkt daarom momenteel aan de basisrapportage. (Kamerstuk 35 728, nr. 4 van 14 januari 2022). Na de basisrapportage zal Defensie twee keer per jaar een voortgangsrapportage toesturen naar de Kamer. Tot het verschijnen van deze nieuwe rapportagevorm, rapporteert Defensie over dit project via het DPO en de afwijkingsrapportage.

Grensverleggende IT (GrIT)

Inleiding/strategisch beleidskader/opdracht

Met GrIT vervangt en vernieuwt Defensie de IT-infrastructuur. Dit bestaat onder meer uit datacenters, netwerken, werkplekken en voorzieningen voor beheer en beveiliging. De doelstelling van GrIT is het samen met de markt realiseren van het fundament voor de nieuwe IT van Defensie waarbij de te behouden huidige applicaties naar de nieuwe IT-infrastructuur worden gemigreerd. Naast een vernieuwing van de IT-infrastructuur zal door het consortium Athena ook het beheer van de nieuwe IT-infrastructuur worden verzorgd in gemengde teams waarin medewerkers van Defensie en het consortium werkzaam zijn. Door de samenwerking met de markt beschikt Defensie over innovatieve IT en flexibele op- en afschaling in de dienstverlening.

De vernieuwing van de IT-infrastructuur is noodzakelijk om de continuïteit van de IT op de lange termijn te waarborgen en randvoorwaardelijk voor de ambities van Defensie zoals verwoord in de Defensienota 2018 (Kamerstuk 34 919, nr. 1) en de Defensievisie 2035 (Kamerstuk 34 919, nr. 71). Met GrIT legt Defensie hiervoor de basis. GrIT ontwikkelt, realiseert en beheert betrouwbare, veilige, toekomstbestendige en flexibele IT-infrastructuur die de Defensieorganisatie in staat stelt de haar opgedragen taken effectief uit te voeren.

Het contract tussen het consortium Athena en Defensie is op 30 december 2020 gesloten. Het realiseren van de vernieuwing van de IT-infrastructuur door het consortium vindt plaats in 42 beheersbare afzonderlijke blokken en kent een flexibele planning.

Eerder is toegezegd dat Defensie de blokken separaat of in groepen van blokken zal aanbieden ter toetsing door het AcICT (Kamerstuk 31 125, nr. 115). Het AcICT heeft aangegeven momenteel meer toegevoegde waarde te zien in een periodieke vervolgoets van het programma GrIT als geheel dan in individuele beoordeling van de blokken (Kamerstuk 35 728, nr. 5).

Toelichting

Product

Defensie is in april begonnen met de bouw van de *Twin datacenters*. De stikstofproblematiek heeft invloed gehad op de doorlooptijd voor het verkrijgen van de voor de bouw noodzakelijke vergunningen. De latere start heeft voornamelijk niet tot vertraging in realisatie van de eerste blokken geleid omdat waar nodig tijdelijk gebruik kan worden gemaakt van bestaande locaties totdat de nieuwe datacenters gereed zijn.

Met in achtneming van de gedane aanbevelingen van het AcICT zijn de uitvoeringsplannen voor de realisatie van de blokken *Twin Datacenter* en *Modules Ontplooid* in opdracht gegeven. Daarnaast heeft Defensie het projectplan voor het project *Beheerprocessen* geaccepteerd. Hiermee verzorgt het programma de ondersteuning van de IT-beheerprocessen tijdens de terbeschikkingstellingsfase van de nieuwe IT-infrastructuur. Ook zijn de producten uit blok BR-028 (Operationele Compartimenten) afgerond.

Financiën

Jaar	Projectbudget	t/m 2022	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln				
			2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	250-1000	A					
2021 (DPO)	250-1000	A					
Afwijkingsrapportage	250-1000	A					

Grensverleggende IT (GrIT) (vervolg)

Tijd

Defensie loopt op schema binnen de gestelde tijdspaden. De duur van het contract met het consortium is tien jaar met optie tot verlenging tot maximaal vijf keer twee jaar. Het contract omvat naast de realisatie van de nieuwe IT-infrastructuur ook de exploitatie hiervan. De nieuwe IT-infrastructuur wordt in circa zeven jaar gerealiseerd. Wel waren er uitdagingen door onder meer chiptekorten en de landelijke stikstofproblematiek. Het opstarten van de samenwerking tussen het consortium met Defensie was door de maatregelen tegen de COVID-19 pandemie een uitdaging. Ook het aanpassen van procedures en werkwijzen naar aanleiding van BIT-adviezen heeft tijd gekost. Tot slot is het verkrijgen van de benodigde personele capaciteit een belangrijk aandachtspunt.

Geld

De definitieve *business case* is op 11 februari 2021 gedeeld met de Tweede Kamer. In verband met het commercieel gevoelige karakter van de financiële informatie van en over Defensie, is de definitieve *business case* vertrouwelijk aan de Kamer aangeboden en wordt hierover in de toekomst middels een vertrouwelijke bijlage gerapporteerd. Defensie heeft op basis van BIT-adviezen contractueel de mogelijkheid open gehouden om desgewenst blokken van andere externe leveranciers af te kunnen nemen. Wanneer Defensie hiertoe besluit, moeten nieuwe aanbestedingen in de markt worden gezet. Openbaring van bedragen zou de toekomstige onderhandelingspositie van Defensie ondermijnen.

Organisatie

De stuurgroep Digitale Transformatie is het centrale stuurorgaan met doorzettingsmacht en daaronder bevindt zich een programmaboard GrIT. Binnen de stuurgroep Digitale Transformatie worden prioritering, opdrachtstelling en prestaties binnen het gehele IT/BV-domein integraal afgestemd en de voortgang van de realisatie GrIT gemonitord. De program board heeft voldoende mandaat gekregen om snel besluiten te kunnen nemen. De CIO heeft een onafhankelijke adviserende positie binnen de stuurgroep Digitale Transformatie en de *program board*.

Relatie met andere projecten

- Vernieuwing TITAAN
- Defensiebrede Vervanging Operationele Wielvoertuigen (DVOW)

Relevante Kamerstukken

- Reactie op aanvullende vragen uitgangspuntennotitie van het programma Grensverleggende IT (GrIT), d.d. 17-03-2022 (Kamerstuk 35728, nr. 5)
- Reactie op uitgangspuntennotitie Grensverleggende IT, d.d. 14-01-2022 (Kamerstuk 35 728, nr. 4)
- Reactie op het definitief BIT-advies GrIT blokken, d.d. 17-06-2021 (Kamerstuk 31 125, nr. 119)
- Brief Defensie Duurzaam Digitaal, d.d. 27-05-2021 (Kamerstuk 31 125, nr. 118)

Grensverleggende IT (GrIT) (vervolg)

- Brief over delen van de commercieel-vertrouwelijke definitieve business case GrIT met de Kamer, d.d. 11-02-2021 (Kamerstuk 35 728, nr. 2)
- Brief commissie 'Voorstel voor aanwijzing van het Programma Grensverleggende IT (GrIT) als groot project', d.d. 11-02-2021 (Kamerstuk 35 728, nr. 1)
- Lijst van vragen en antwoorden over het BIT-advies Grensverleggende IT (GrIT) en reactie van Defensie, de business case GrIT en het voornemen tot gunning, d.d. 3 december 2020 (Kamerstuk 31 125, nr. 116)
- Brief BIT-advies Grensverleggende IT (GrIT) en reactie van Defensie, de business case GrIT en het voornemen tot gunning, d.d. 02-11-2020 (Kamerstuk 31 125, nr. 115)
- Brief inzake inventarisatie exploitatie en investeringen van de IT en voortgang programma's Foxtrot en TEN, d.d. 11-09-2020 (Kamerstuk 31 125, nr. 114)
- Brief Informatieverzoek tijdpad GrIT, d.d. 15-05-2020 (Kamerstuk 31 125, nr. 111)
- Beantwoording Kamervragen over voortgang Grensverleggende IT, d.d. 26-03-2020 (Kenmerk 2020D11912, 2020D11915 en 2020D11914)
- Brief Stand van zaken Grensverleggende IT (GrIT) en rapport ADBTopconsult, d.d. 18-02-2020 (Kamerstuk 31 125, nr. 110)
- Brief over derde Bit-advies programma 'Grensverleggende IT', d.d. 16-07-2019 (Kamerstuk 31 125, nr. 104)
- Brief over Rapport van de ADR over contractvoorwaarden Grensverleggende IT (GrIT), d.d. 12-06-2019 (Kamerstuk 31 125, nr. 103)
- Brief over verweaving technisch ontwerp programma 'Grensverleggende IT', d.d. 25-02-2019 (Kamerstuk 31 125, nr. 101)
- Voortgangsrapportage IT-vernieuwing d.d. 04-12-2018 (Kamerstuk 31 125, nr. 94)
- Ontwikkelingen in het aanbestedingstraject van het programma Grensverleggende IT (Kamerstuk 31 125, nr. 91)
- Advies van Bureau ICT-Toetsing (Bit) over het programma Grensverleggende IT (GrIT) d.d. 11-05-2018 (Kamerstuk 31 125, nr. 84)
- BIT-advies inzake programma GrIT d.d. 12-06-2016 (Kamerstuk 31 125, nr. 68)
- Voortgang onderzoek commissie-Van der Steenhoven d.d. 18-11-2015 (Kamerstuk 31 125, nr. 63)

Projectfase

In onderzoek

Wel/niet gemandateerd

Gemandateerd

Planning

DPO '21 (vorig tijdvak)	2020-2026
Afw. rapp. '22 (huidig tijdvak)	2022-2029
Verskil	3 jaar

Belangrijke wijzigingen

Het project is opgenomen in de afwijkingsrapportage vanwege een afwijking op het criterium product, met consequenties voor de criteria tijd en geld.

Het eerdere project ging uit van twee sporen; een gezamenlijk Duits-Nederlands spoor voor de aanschaf en ontwerp van een beperkt aantal bouwstenen, aangevuld met een Nederlands spoor voor de aanschaf en ontwerp van de overige benodigde bouwstenen van de oplossing. Omdat de behoeften van Duitsland en Nederland niet te combineren bleken is besloten tot de volledig nationale uitvoering van de modernisering onder *spiral 0*. De volledig nationale aanpak kent een andere financiële omvang, omdat beide sporen nu in één plan weergegeven worden en minder gebruik gemaakt kan worden van schaalvoordelen. De samenwerking met Duitsland blijft intensief, en er wordt onderzocht hoe de volgende *spirals* weer samen kunnen worden uitgevoerd.

Foxtrot Spiral 0 voor 44 bataljonstaakgroep

Inleiding/strategisch beleidskader/opdracht

Het doel van het programma FOXTROT is om alle mobiele platformen altijd veilig met elkaar te verbinden en interoperabel te maken om informatiegestuurd optreden (IGO) mogelijk te maken. Deze modernisering wordt vanwege de omvang van de opgave, de snelle ontwikkeling van technologie en dreiging, de unieke binationale samenwerking en vanwege de afstemming met de inzet- en oefenplanning van de betrokken eenheden uitgevoerd in deelleveringen (*spirals*).

Het project "FOXTROT Spiral 0 voor 44 Bataljonstaakgroep" is een volgende stap in het programma FOXTROT en voorziet een afgebakende Nederlandse eenheid, het 44e Pantserinfanteriebataljon met enkele ondersteunende eenheden (samen 44 Bataljonstaakgroep) van verbeterde militaire radio- en communicatieapparatuur.

Het project is noodzakelijk omdat de operationele gebruiksomstandigheden zijn veranderd, de huidige systemen in toenemende mate instandhoudingsproblemen kennen, *end-of-life* en/of *end-life-of-type* zijn, weinig tot niet beschikken over doorontwikkelingsmogelijkheden en de joint en multinational interoperabiliteit beperkt of afwezig is. Het project draagt daarmee bij aan een verdere modernisering en versterking van de krijgsmacht. Tevens draagt het project bij aan IGO, wat van toenemend belang is voor succesvolle militaire operaties (Kamerbrief Hoofdlijnen Defensie, 35 925-X, nr. 59 van 11 februari 2022).

De focus bij deze eerste stap in de modernisering van het tactisch mobiele domein ligt bij het neerzetten van een goede basis op het gebied van communicatiemiddelen en platforminfrastructuur. Hierbij bewaakt Defensie de interoperabiliteit met internationale partners door te werken in lijn met de specificaties die voortkomen uit het *Federated Mission Networking* initiatief van de NAVO.

Toelichting

De eerste stap in het programma Foxtrot, middels het project *spiral 0*, is de modernisering van 44 Bataljonstaakgroep en betreft ongeveer 330 mobiele platformen, waarbij de IT-middelen voor connectiviteit worden gemoderniseerd. Dit moest leiden tot betrouwbaardere en betere communicatiemiddelen, met een groter bereik. Deze moeten ook beter interoperabel zijn met onze partners, of eenheden die nog niet uitgerust zijn met apparatuur dat uit het programma Foxtrot voortkomt.

Relatie met andere projecten

- *Midlife Update* (MLU) voor het wapensysteem Infanterie gevechtsvoertuig (IGV) CV9035NL
- *Midlife Update* (MLU) Fennek

Relevante Kamerstukken

- Behoeftestelling project FOXTROT Spiral 0 voor 44 Bataljonstaakgroep, d.d. 02-10-2020 (Kamerstuk 27 830 nr. 316)

Financiën

Jaar	Projectbudget	t/m 2022	Planning DMP/Raming uitgaven in € mln				
			2023	2024	2025	2026	2027
Oorspronkelijk	25-100	A					
2021 (DPO)	25-100	A					
Afwijkingsrapportage	100-250	A					